

Мал ажылынга удуртулганы күштөлдирер

(Раюн Советиниң сессиязындан)

Ажылчы чоннар депутаттарынын Сут-Хал район Советиниң чоокта чаа болуп эрткен VIII сессиязы колхозтарда мал ажылынын байлыгын дугайында МТС-тин кол зоотехниги эш Балбайнын илеткенин чугаалады көргөн.

Партиянык болгаш чаактык мал ажылын көгүдөр, оон продукттулуун бедилер талазы-биле ам-даа четпес ажылдап турарлар. Оон ужурундан бо чылдың баштайгы 4 айларының дугайында колхозтарын 1540 хире баш малдары яны-бүрү чылдаганнардын чидиритте таварышкан. Эрткен чыл-биле деңизерге бо чылдын сүт саалдыз Киров аттыг колхозта 2,5 катан, «Бора-Тайга» колхозта 1,5 катан күдүлээн болуп турар.

Колхозтар дүк кыртылазын дика четпес организастан, дүштүк чидирин уягу болуп, оон планы чедир күүсеттимейн турар. Мал ченери белекээр ажыла колхозтар болгаш МТС боттуу-биле белеткен-мейн турар чорукту депутаттар болгаш активчилер чидин-биле илдеркен болгаш бо чугула кампанияга белеткелерни күштөлдирерин шынгыт негеп турганнар.

Питиянчы малынык чайгы семиритилгенин организаствыг чорулар, оон быжыг чем суурун тургузар хемчеглерни айткан шийтшири сессия күлөэн алган.

Индэг болза-даа чамчык көлө Советтериниң күүсконнары болгаш

колхозтарынк баштаар черлери мал ажылын көгүдөр, оон продукттулуун бедилер талазы-биле ам-даа четпес ажылдап турарлар. Оон ужурундан бо чылдың баштайгы 4 айларының дугайында колхозтарын 1540 хире баш малдары яны-бүрү чылдаганнардын чидиритте таварышкан. Эрткен чыл-биле деңизерге бо чылдын сүт саалдыз Киров аттыг колхозта 2,5 катан, «Бора-Тайга» колхозта 1,5 катан күдүлээн болуп турар.

Колхозтар дүк кыртылазын дика четпес организастан, дүштүк чидирин уягу болуп, оон планы чедир күүсеттимейн турар. Мал ченери белекээр ажыла колхозтар болгаш МТС боттуу-биле белеткен-мейн турар чорукту депутаттар болгаш активчилер чидин-биле илдеркен болгаш бо чугула кампанияга белеткелерни күштөлдирерин шынгыт негеп турганнар.

Питиянчы малынык чайгы семиритилгенин организаствыг чорулар, оон быжыг чем суурун тургузар хемчеглерни айткан шийтшири сессия күлөэн алган.

Кызыл богун. Культурагы болгаш дымтанылганга Гастелло аттыг паркыгыч кирер эжиңк.

Фото В. Луктовуу.

Чаа магазиннер ажыттынар

Каз-Хем районнуң Ленин аттыг болгаш «Тинделге» колхозтарында чаа магазин бажыңнарын удавас ажыгалага кирер. Ук бажыңнар чамчык ай хевиринг болгаш иштинки, даштыкы дериглери таарыштыр кылдынтан. Оларын чаньнда бараннар болгаш продуктулар шын-гээр туспай черлерин, база бөк төгөр черлерин белеткен кылган.

Каз-Хем районнуң ажылдакчылары чаа магазиннери бо айнык сөөлүг хүнеринде ажыдар дээш чылда сөөлүг белеткел ажыдарын чорулууп турарлар.

Д. ДОНГАН.

СЭТА-НЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

АКШ-тың болгаш Англиянык чагырчык бөлүктери Ливаниянык иштинки херектеринге чексизтик колаараашкынын белеткен турарынын дугайында дипломаттар сөөлүгү үдө улза-ларга кирип турар. Оз сорулга-биле ылашчы Каттышкан Нацпарла Органацциянын Ливанче чорудуп турар хай-гааракчылар болуун КНО-нуң позиция кустерин кылдыр чыкчидерин бодан турар. Оз хайгааракчыларын санын дыка көүдөрүн база көрүп турар. Мынчангаш Ливаниянык иштинки херектеринге даштыкы чексизтик колаараашкынын айымдыг планнарын белеткен турар.

Оз планнары АКШ-тың болгаш Англиянык ууртукчу күрүсе ажылдакчыларынын айым-биле чарлап турары билингир болбай. Чикжө, июльнуң 17-де парлала конференциянык АКШ-тын күрүсе секретары Даллес болза, Ливанга «КНО-нуң баштайгысында болуп турганында сан талазы-биле алаан хей болгаш составынк талазы-биле алаан ылашчы чексизтик кустерин» тургузарынын эргежөөк чугуламын дугайын медеглээн. Оон-биле кады КНО-нуң чексизтик кустерин деп хевир-биле бодуну шериглерин АКШ-тын Ливанче чорудар бодан турарынын дугайында Даллес шуут медеглээн. Америк шериглер чүгө КНО-нуң дилэни-биле эвес, харын база бодунуң чагык талазан хеделинши-биле Ливанга берип болуп дээрини ол орта-ла медеглээн. Эскезгэ чугаалаарга, Ливанга хамаарыштыр чексизтик интервенцияны АКШ чорулууп турарынын дугайында бугу-дөгөй чараларын ол-дур.

Оз даартамын, июльнуң 18-те, Ливанда болушкунунары хой-баштыр АКШ бола «шедиг талазы-биле хемчеглерин аларына» белен болгаш АКШ канык хемчеглерини ол болурун дугайында айттырып «хайгааракчылар бөлүктөрүн» болгаш КНО-нуң чингине секретарынын санааларында» хамаарыш деп парлала төдөөкчилеринге президент Эйзенхауэр медеглээн.

«Бир эвес АКШ-тың болгаш Англиянык талазындан шериг хемчеглерини ол чоруткан турар болза, Франциянык түрүкү чүл дөгөс анда киржери апаар бөө» деп, Ливанда болушкунунары холбаштыр Француз министр Андре Мальро медеглээн.

АКШ болгаш Англия Ливанче чексизтик интервенцияны организаствык планнары ам-даа алып болгаш ол араб чурттуң чонунга удуз лан төгүшкүнүгү үдө-дөгөй кылдырып белек болуп турар деп анган парлала ажым-биле бажың турар. «Ивасе кро-ника» солун болза, ол планнарынд чамчык төдөгөй чүдөлери илдер-диге бажың турар. «Бир эвес АКШ-тың болгаш Англиянык чыгырчык бөлүктери Ливанче колгаараашкынын белеткен турарынын дугайында дипломаттар сөөлүгү үдө улза-ларга кирип турар. Оз сорулга-биле ылашчы Каттышкан Нацпарла Органацциянын Ливанче чорудуп турар хай-гааракчылар болуун КНО-нуң позиция кустерин кылдыр чыкчидерин бодан турар. Оз хайгааракчыларын санын дыка көүдөрүн база көрүп турар. Мынчангаш Ливаниянык иштинки херектеринге даштыкы чексизтик колаараашкынын айымдыг планнарын белеткен турар.

Ливанга удуз интервенцияны белеткеринын мурунда англи-америк сүгачө болган, АКШ-тың президентин Эйзенхауэр биле Великобританиянык премьер-министр Макмилландин аразында чоокта чаа болган чугаалажымынларын кол темалы Ливанга удуз агрессиянык планнарын дугуржуу алары турган деп барын талазы чурттарын парлалаган ажым-биле айттыр турар. АКШ-тын болгаш Великобританиянык чакаттары ону мындг эвес дээр хаваан чок, харын-даа херек кырында балыккан турарлар. АКШ-тын ууртукчу ажылдакчыларынын үстүнде айткан медеглелерин ол ужурашкынык докуманынын соода кылдылазын таварыга эвес.

Ливанга удуз интервенцияны белеткеринын мурунда англи-америк сүгачө болган, АКШ-тың президентин Эйзенхауэр биле Великобританиянык премьер-министр Макмилландин аразында чоокта чаа болган чугаалажымынларын кол темалы Ливанга удуз агрессиянык планнарын дугуржуу алары турган деп барын талазы чурттарын парлалаган ажым-биле айттыр турар. АКШ-тын болгаш Великобританиянык чакаттары ону мындг эвес дээр хаваан чок, харын-даа херек кырында балыккан турарлар. АКШ-тын ууртукчу ажылдакчыларынын үстүнде айткан медеглелерин ол ужурашкынык докуманынын соода кылдылазын таварыга эвес.

«Сөөк дайыны» уламчылап беле болгаш уластар аразы дүшкүрүгү чоруп күштөлдүр беле бодунуң политиказын болгоштырган күштер Чоокку болган Ортамык Чөөн чүктүгү району доктамап империализм чөпгөзлөрүнүк болгаш айымдык күчкүштөрүнүк чери кылдыр көрүп турар дээрин Ливанга дүр белеткен турар интервенциянык планнары база катан көрүп турар. Индык чөпгөзлөрүнүк бир ода ажыг четиппейн турда-ла, чаа оон баче эвес, харын-даа улза удуз айымдыг одак тыптып келип турар.

Барын талазы күрүнелерин Ливанче чексизтик интервенция-биле кыжанып турарын холбаштыр Совет Эмгекчилерниң албай-дужаалдыг кижилери болза, чамчык күрүнелерин канык чылаздык-биле Ливанга удуз чексизтик интервенцияны боттандырып орадажып турары Каттышкан Нацпарлазын принциптерин каржыны-биле чөрүжүп турар болгаш ол принциптерин дорамычылдыкы болуп донан турар. Ливан күрүнелер хамаарышкан, алтырныларын шийтширир болза, ливан улустуң болгаш чүгө ливан улустуң хоруун болбас эргезе болуп. Ливанда ол-бо иштинки болушкуннар оон иштинки херектеринге дашкаартан колгаараашкынын планнарында чылдак болуп болбас ужурайт. Ливанчык иштинки херектеринге барын талазы күрүнелериниң чексизтик колаараашкынын кылырынк орадажымынны болза, делегей байдыганын шынгыт чыгдыгыжыны болуурамынга чап-лаш чокка чедирер болгаш тайбың-ниң херөн шынгыт кыжаныга тургузар ийик, мынчаарга ол дугайында бугу харымсалга оларнын организаакчыларында болгаш киржикилеринге бүрүн-биле болгаш де-дуз-биле эналдыр апаар.

Совет Эмгекчилер алырга, ол болза, СССР-ниң кылыгаарларынын чанында туруп турар Чоокку болгаш Ортамык Чөөн чүктүгү районга тайбың доктаган туруун дээш туруп турарын шагда-ла уда-ларга медеглеп турган. Мынчангаш бо уда-да-лаа, ол интервенцияны күнүк-биле-даа чаап-чакырып турар, Ливанче даштыкы интервенцияны белеткен турарын Совет Ызилги тоомка чокка көрүп олуруп шыда-га өккөп дүштериник белеткел бол-за.

Үш хонуктуң семинары

Чоокта чаа ДОСААФ-тың область комитети Агаар халашкынынын камганын талазы-биле (ЛВО) хей-нигиичи инструкторларын үш хонук семинарларын организаствыг эрттирилээн. Ук семинарга баштайгы бөлүкчө хоорайнык яны-бүрү организаствыкларын 120 кижиге келер ужурайт турган. Мынчаала-даа анаа чүгө 51 кижиге келген.

Баштайгы организаствыг ол семинарга 51 кижиге бо талазы биле чон ортузунга ажылдап шыдаар

деп шындыгы алганнар. Питиян-биле индык айнык иштинде Кызыл хоорайга хей-нигиичи 300 инструкторларын өөрдүр ужурайт.

Бир эвес баштайгы хүнеринд практикамы-биле турар болза, 300 кижиге чон ортузунга ажыг чорудар инструкторлар кылдыр белеткен алары берге. Мынчангаш хоорайнык бурдуга, албан организа-цияга черлери бо дугайында хем-чегин алыр ужурайт.

И. ДАВАА.

ЧААГАЙЖЫДЫ САЙЗЫРАП ТУРАП КОЛХОЗЧУ СУУР

Өвүр районнуң «Торгалы» колхозу ажыл-агый артынык сууру област чаагайжыды сайзырап турар анык колхозчу суурамын бирөөсү. Ол сууру бойдустугу чаагаар бүткен чурдумуң черинде. Суурун барын талазы дым, терек, дамын, чодураа-болгаш еске-даа үтүштер-биле бүткен Торгалык хем калкан. Торгалынык борбак-борбак даштар кыры-биле баткан шапык сууңуң даякы ылашчы даякы келгенде суурга шийдедилер дымалыр. Колхозчулар суурун улагатканын оон даажымын өндөсө. Суурун чөөн талазында келек шивилерин Курбын-Шини деп азаар.

кудумчунуң ол-бо талазында маш олурутулган чорутканы суурун ногаанчыдып турар. Олуруткан маштарын херимней кажаалаан болгаш маштарын аразында арыктык басып чыдар суу-биле сугтарып турар. Мында чуртталга бажыңнарын, уруглар асылынык чанында мыштары база олурткан. Олуруткан мыштар яны бүрү эвес, а чаңгыс аай ууун чаңгыс теректер болган манчаа четпес деп медеглэсе чогуур.

Суурда колхозчуларын уруглар өөренип турар чеди чыл шко-лазы, интернат, культуранык ода болуп 200 олуттук, бодунда библиотеканык клуб болгаш радио белдири бар. Колхоз он орунунг чаа өмнөгөлдү. Мында үш орунунг болжуга өрөөлүн ажыткан.

Бажыңнарында өгдө шыкшан чуртталга шийнчи чиккен. Бажыңнар чугайың, сонгаларында арыг шыкыгы, харын төлдөрүгү бажыңнар хөй. Бажың бүрүгү демир оруннардык, маш орун көзүбөсө. Клеенкалык столяр кырында номнар, солуннар, даараныр машина, бажыг херекселери, стол шактары болгаш еске-даа культурум херекселери чүдөлери өлсө-сөөлөгөн. Бажыңнар аны-сава салыр прафизиктардык. Чамык колхозчулар чамык алган солуннарын дугаар аайы-биле көтөп, хаваларга азын алган. Бажыңнар электри чарымы-биле хандырынган болгаш радио дамчыдылганы дымнан турар.

Чоокта чаа бо артылыг каттышкан «Совет Тываның беш чымы» колхозтуң суурунда ол шыкша чуртталга бажыңнарын, бүдүргелени болгаш культура-амыдыралдын хей тудуулары бар. Мынчангаш Торгалык сууру моон сонгаар-даа калбары чугаалз.

Бо чымы колхозтуң 37 кижиге составык туудук бригадынык колхозчу суурунда ол шыкша чуртталга бажыңнарын, бүдүргелени болгаш культура-амыдыралдын хей тудуулары бар. Мынчангаш Торгалык сууру моон сонгаар-даа калбары чугаалз.

Колхозчу Д. Сендажы ам инек калдарчык. Оон бажыңында дөрт уруглары чурттап, оларын улуу колхозта ажыдап, еске-дери өөрдүрүп турар. Каш-ла чыл мурунда кидис өгүдү чоран Сендажы ам боулап культурууг чуртталгачы шийнчө деп чүвени ол бажыңга кирген кижиге дораан ескерип каар. Бажыңнык ханалары, дээрлери чугайың, шалазы арыг-сылыг. Кырык төлдөр-биле, бажың куржалар-биле шын каан үш демир орунар, сонгаларда чаа төлдөр, клеенкалыг үш столяр, даараныр машина, чапай салгылаан чемоданнар, ханалар аспан рамаларда чуруктар, өөреникчилерин өдө салгылаан каан номнары болгаш еске-даа чүдөлөр бажыңнык иштин аны кыска-тап турар. Доржукай Д. Кертик-оол, Чамырык, Окурбай болгаш еске-даа колхозчуларын бажыңнары бо шыкша арыг-шевер болган эки деригелик.

Чоокта чаа бо артылыг каттышкан «Совет Тываның беш чымы» колхозтуң суурунда ол шыкша чуртталга бажыңнарын, бүдүргелени болгаш культура-амыдыралдын хей тудуулары бар. Мынчангаш Торгалык сууру моон сонгаар-даа калбары чугаалз.

Торгалынык көшкүн амды-ралдык чоран чону манча колхоз-ташкандан бээр үр эвес—тос хиреде чыл эрткен. Ам чуртталга бажыңнарым, аны бүрү еске туду-ларын сууруг болдуус. Чамык малчындан ачында бо суурда

Областын анык колхозчу суура-ларынын бирөөсү Торгалык суурун моон сонгаар улза сайзырадып чаа-гайжыдар дээш оон ачы-ныкча-ларын эрес-шудуругу ажылдап турар.

Л. МОНГУШ.

Торгалык сууру.

Уш-дөрт чыл бурунгар суур чамчык кол кудумчул болуп, а еске черлерге кудумчулар хевир-леттимейн турган болза, ам дөрт кудумчул апарган. Суурда чамчык аай төдөлө-биле туткан чуртталга бажыңнарын, бүдүргелени болгаш культура-амыдыралдын чаа тудууларынын чүгө саны өтпү турар эвес, харын оларынк шына-ры, культуруг байдалы өжижин, чаагайжыдылгы чоруттунуп турар. Чүгө чуртталга бажыңнары-нын саны бенин 150 четкен.

Торгалык артынык кымын дугаар баткан кол кудумчу оо суурун аян кирип турар. Мында чуртталга бажыңнарында анык колхозчу баштаар чериниң конторазы болза Советтин, харылза салгырынын бажыңнары, баран магазин, столовая, хлөб бажыңнар чер, уруглар ясыны, гостиница бар. Ол-ла кудумчунун адымы ужуңда одала-биле ажылдар 38 айт күштүг электростанцияны 1957 чылда Октябрь революциянык 40 чыл өвү таварыштыр ажыгалга кырген. Чуртталга бажыңнары болгаш ал-бан черлеринин тудуулары электри чыры-биле хандырынган.

Суурун чаагайжыдылгы кол кудумчунан өгөлөөн. Бо чымын

Чурута «Торгалы» колхозунун кол кудумчунун төп кезиң.

ААС-КЕЖИКТИГ СОВЕТ АНЫЯКТАРНЫҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Совет Аныяктарның Хүнү

Чурукта: комсомолчулар Рита Банеева биле Галия Легостаева.

Өөредилгежө чүткүл

Кызылдың № 1 ортумак шко-
ласынын 10-гу класмын өөреникчи-
лери Галия Легостаева, Маргарита
Банеева болгаш Галия Чупрасо-
ва олар акламеннерин бүгү эрте-
мерге аки дужагаш, 10-гу классты
Мянгун медальдык дозуп үнгенер.
Г. Чупрасова школаны доосары-
биле калы 3-кү класстын чолаачы-
лар эрзеги база чеди алган.

Мянгун медальдык дозуучулар
үчедээ комсомолчулар. Олар школа-
га өөренип турганынч үзеинде
көй-ниитин амылга идекпейлиг
киржип келген. М. Банеева ком-
сомол комитетин бир чылда секре-
тарьяан, бот-тымынтыр урай-
туудун ший, ири болгумнерин
идешиктиг киржичиси. Г. Легоста-
ева өөреникчилер комитетинин дар-
жыгына үш чыл ажылдан, Г. Чуп-
расова дружиня чөвүлелин дэр-

газынга болгаш класстың комсо-
мол организачымынга ажылдап
турган.

ВЛКСМ-нин Тыва обкомү ол ком-
сомолчуларынч чедишкенини
үнелеп көргөш, оларын кайзын-
даа Хүндүлөк бижиктер-биле ша-
наан.

Эртең чедиң алырынга чүткү-
дү ол уруглар ам дээди өөредилге
чөвүлениче чогурун шийтирзе-
нер. Оларын күзели хандыртма-
ган. Банеева Москваның Домо-
сов аттыг күрүн университетиниң
финанса-математика факультетинге,
Чупрасова Иркутскиниң, Легостае-
ва Томскиниң медицина институт-
тарына өөренири-биле белеткенип
туралар.

Төрөң чурттуң бүгү-ле оолдар,
кыстары өөредилгеже, ажыл-иңче
шак мыдыг чүткүздүгүлөр.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Пре-
зидиумунун Чарымы биле Совет
Аныяктарның Хүнүнү байырлаан
доктааткан. Ол байырлады чыл бү-
рүдө аныяктын сөөлүгү дыштаныр
дүңдүдө эрттирер. Бо чылын бүгү
совет аныяктар ол уугу байырла-
дын июнның 29-га бир-ле дүгү-
байырлап турар.

Совет аныяктарның Хүнүн тур-
гусканы Коммунисттик партиянык
болгаш Совет чазактың совет аны-
яктар дугайында доктаамал сактып
салып турарынык база бир чаз хе-
рири болурун чурттуң бүгү оолдар,
кыстары ханымы-биле балып турар-
лар.

Комсомол организачылары болгаш
бүгү совет аныяктар бо уугу
байырлаага уткуштур улуг белет-
кел ажылдарын чоруткан. Комму-
нисттик партиянык ол уугу сак-
тып салышынынга харым кылдыр
боттарынык бүгү күжүн ком-
мунизм тургузушкунунуң сорула-
рын күчөдиреңче мобилластап,
аныяктарын совет патриотизмге,
улустарын найыралымга, пролетар-
ы интернационализмге кижилер
ажыма улам күштедирип турар-
лар.

Совет Аныяктарның Хүнүнү
байырлаагы белеткедик үзеинде
улустур бугдүргелериниң, колхоз-
тарын, совхозтарын, МТС болгаш
СТС-терин комсомол организа-
чалары социализмге чарышты масса-
лы-биле организаастаанар.

Ол чарышка багыт аяс түнзе-
дерни Кызыл хоорайның комсомол
организачылары чедиң алганар.
№ 1 АТК-ла болгаш тугубу запо-
нуң комсомолчу аныяктарының
бригадалары байыр муруну чары-
мын социализмге чарышма бугдү-
ргүле планын үргүтү амыр күсө-
дүл келген. Комсомолчу токарлар
Верешанн (септелге заводу), Ала-
толий Онзул (сельхотранстац за-
водазы), Владимир Харченко (теп
септелге мастерская) болгаш про-
дочник Федор Ризанов (Эрбектин
хотур даш шахтазы) хүн бүрүнүң
ажыл нормазын үргүтүчү 150—200
хуу чедир күсөдип, үзегерлиг
ажылдаанар.

Областың көдээ ажил-агымында
аныяктар база-ла эвези аяс че-
дишкенинериң болгусулар. Аны-
яктар Хүнүнге уткуштур комсомол-
чу-аныяктарынч 20 трактор брига-
далары боттарынык арасында ча-
рыштыг ажылдаанар. Чарыштын
бири черин Чаз-Хаз МТС-тиң № 6
трактор бригаданы (бригадир аш
Устюгов) эжелеш, комсомол обко-
мунун шийчир Кызыл туугун ала-
ган. Ийги черин Сарыг-Сен МТС-
тиң № 8 бригаданы (бригадир аш
Игоров) алган. Социализмге чары-
шка эки түнзедерни Таңды район-
ның «Тилелге» колхозуна болгаш
Сүт-Хаз МТС-тиң № 2 трактор бри-
гадаларын чедиң алгылаан. Ол бри-
гадаларынч кижилеринче ВЛКСМ
обкомунун Хүндүлөк бижиктери-
биле шаңнаткылаан.

Областың малчыларынык көй
кеңи комсомолчулар болгаш аны-
яктар. Олар боттарынык мурунда
саалымнаа соругаларын эки билип,
социализмге күрөөгелериң чеди-
шкини күсөдип туралар. Комсо-
молчу саачылар Монгуш Дарый
(Өвүрүң «Коммунизмге орук» кол-
хоз), Ката Дундикова (Вин-Хемин
«Тилелге» колхоз), Х. Шуря
(«Барык» совхоз) бо чылдың ян-
варь айдан бээр боттарына бажы-
лалтыңган ишек бүгүрдүн
560—730 литр өттү сактаанар.
Өвүр районун «Кызыл туң» кол-
хозта ишек кадарчымы комсомолчу
Доник Хөвкүй-өөл 58 инектен 58
бысааны менди камтап алган.
Вин-Хем районун «Тилелге» кол-
хозуна быза ажалчымы комсо-
молчу Галия Федосованың ка-
дарчымы болгаш кызыл мурун-
да ишек кадарчымы болгаш аны-
яктарынч бүгү күжүн сактап ал-
ган.

дими бызаа бүрүтү хүнде 600
грамм немеле дежини ап турар.
Шак мыдыг муракчы малчы аны-
яктарын көйү-биле адап болур.
Совет аныяктарның Хүнүнге бе-
леткедир үзеинде областың комсо-
мол организачылары хоорайлары
болгаш суурларынч ногаачыларына,
стадионнарын, клубтары болгаш
культура-чырымдыктын саан чөв-
лериң септен дерипереңге идеши-
ктиг киржкенер.

Барыш-Хемчик районун аны-
яктары байырлады боттарынык
кылып алганы сөөсеринде эртти-
рип турар. Эрзиниң аныяктары
чаз кылып дооскан стадионунда ой-
ноп туралар. Байырлаагы бо
хүннери Кызыл хоорайга, районнар
төптөриңге, колхозтарга, совхозтар-
га болгаш чурттакчылыг бүгү суур-
ларга аныяктарынч массалыг бол-
гаш хөгүдү ойнаары-биле, чагай
дыштанымгалары-биле демдеглетти-
нер.

Кызыл хоорайның культура паркы-
нык спорттуң аныяк бүгү маргал-
даалары, бот-тымынтыр уран-чү-
лдү концерттери, массалыг сел-
гүстөшкениңер болуп турар. Туран
хоорайнык аныяктары эки иштине
де төгөөшкениңер эрттирип турар.
Аныяктарынч митингилери, кон-
цертери болгаш спортчу маргал-
даалары Тываның бүгү-ле районнар
төптөриңде болуп эрттип турар.
Национал ойнаар—хүрөш, аят чы-
рымы бо байырлаагы программалары-
нда кол черин алаан.

Областың комсомолчулары бол-
гаш аныяктары бо байырлаагы
омак-хөгүдү эрттирипшаан, дараа-
зынза болур уругу байырлаагы—
комсомолчу 40 чыл оюн күш-
ажылчы болгаш спортчу, угангыр
улуг чедишкениңер-биле уткуур-
лар.

А. ЮМБУУ,
ВЛКСМ обкомунуң секретары.

Чурукта: Зинаида Короткованың токарь станогунда ажылдап турары.

Мурнакчы токарь

Зинаида Коротова Тыва обла-
стың бугдүргелериниң аныяк му-
ракчыларының бирөө. 1947 чыл-
да Таңды районун Бай-Хаз МТС-
эниң өөреникчилик киргеш, токарь
мергежилниң 3-кү разрядын өз
чеди алган.

МТС бугдүргезинге ийи чыл
дүргүдүнде ажылдап турган үзеинде,
аныяк токарь ВЛКСМ кижигү-
нүңге кирген. Бугдүргелиң техни-
камын билеп мергежилниң улук-
на бедидер сорулга-биле комсомол-
чу Коротова 1950 чылда Кызыл-
дың төп автосептелге мастерская-
зынч токарь цехинге ажылдап
берген.

Маназ келтирмге цех масте-
риңе менээ тускай станокту быжы-
лап берген, баштай токарь мерге-
жилниң 4 разрядын дужааган, ам
5-ки разрядта ажылдап тур мен.
Бо ажылга бодунуң өмүкүн эр-
езип Г. Андреевти база өөрөткөн,
ол ам 3-кү разрядта ажылдап тур-
ар — деп, ол чутаалаан.

Оларынч кайзын-даа ол бугдүрг-
елиң муракчылары болуп, бугдү-
ргүле онаадамы ай санында 150
хуу амыр күсөдип туралар.

— Станоктуң көзектерин эки
лампын ажаары, ажылдаар черин
ары-шевер тургузары, материал-
дарың чогуур үзеинде белеткеп
алары база ажыл шагын чөп ажыл-
лаары—бо бүгү дээрге бугдүргүле
онаадамы амыр күсөдиреңге
идип болур кол чүдүлөр ол. Оң а-
гында автомашина көзектерин бугдү-
ргелиңг шынарлы эккидириниң,
күш-ажылдык бугдүргүчүүни бедиди-
риниң аргаларын үргүтүчү сүмел-
жиң, боттарымыстың чартыкчы
саналдарымыстың цехтиң коллекти-
винге берип келген бис—деп, олар
бөсөдөгү чутаалап туралар.

Комсомолчу токарь Коротова өз
мергежилниң 6-ты разрядын че-
диң алырын хүлээнген.

Л. САЛЧАН.

КОМСОМОЛЧУ БЕЛЕК

ХҮЛЗЭЯГЕЗИН КҮҮСЕТНЕН
Тес-Хем районун Ленин аттыг
көдээ ажыл-агый артелиның төвүн-
де чеди чыл школызының башкыла-
рының комсомол организачылы
Аныяктар Хүнүнге белек кылдыр
үш-ажыл кич-ээни чорудар масте-
рская бажынык школыга халаз
туруп бөрүн хүлээнген турган.
Олар өөредилге үш-төвөри биле-
ле ол туудуңу кылып эгелзөө-
нер. Бөгүнү байырлаага уткуштур
2 өрөөлүг мастерская бажыныкын
тууду дозулган. Ол ажылга башкы-
лар Юдеш-өөл, Дөлгер-өөл, Сылбай-
өөл олар оңа идешиктиг кирши-
кениңер. Улусчу туудуңу шак мы-
дыг аргам-биле комсомолчу кам-
паала чымылдамга 30 муң рубльди
ол комсомол организачымы кир-
ген.

хөвүнүң комсомолчулары болгаш
аныяктары Аныяктар Хүнүңге бе-
лек кылдыр 100 киж и оулар чаз
клубтуң туудун доосарын хүлээп-
теш, ол сөзүн эгелзөөнер. Ол чаз
клубту олар ам ажыллаага шийрип
эгелзөөн.

БҮДҮРҮЛГӨ ПРАКТИКАЗЫ

Эрзин районун Сарыг-Булуң
ортумак школызының секса болгаш
тоску класстарынык комсомолчу
өөреникчилери «Коммунизмге орук»
колхозта бугдүргүле практикамы
эрттирип туралар. Оларынч аны-
як башкылар Шырмап, Дудина
удуртуп барган. Комсомолчулар
колхозка 12 гектар картофельни тарып
берген. Оон мыай 4000 ажыг тугу-
бузу кылган болгаш 1000 ажыг
хөйүнү дүгүн кыргаан.

Аныяктар байырлаады.

КҮШ - АЖЫЛЧЫ ХОЛДАР

Каз-Хем районун Медведевка
колхозтарының пионерлери «Ком-
мунизмге орук» колхозтуң хөвү аны-
яктыг дулаалар бугдүргүле бригада-
ны организаастаан. Оң составында
12 киж и бар. Бригаданы комсомол-
чу Григорий Полевик удуртуп ту-
рар.

Инда
оларын кылган амылан демдегеш
турар.

Бригаданың кижигүнери Влади-
мир Ямкин, Саша Шуклин, Лена
Дресвиникова, Толя Дулов олар
трактористтеринч амылгына дула-
ажып, прицепчиктер болуп ажыл-
дап туралар.

Бригада 10 гектар кукурузаны,
1 гектар картофельди, 0,5 гектар
ногааны чайгы үедө ажаан эстери-
ни хүлээнген. Олар колхозтуң агро-
номундан тускай сургаалдарын
алган. Бригада ам 4 гектар куку-
рузаның сепенин аштаан болгаш до-
гуруаң хөгүлзөөн, картофель, ка-
пуста, помидор ажаалдамы эки чо-
рун турар.

Бригаданың кижигүң бүрүтү

Ол-ла колхозтуң чаксы хөвү
ажылынга киржип турган Аскер-
сандар Егоровтуң удуртканы аныяк-
тар бригаданы Саргал хөвүзү деп
чөдө сипен кезилдөөниңе кирши-
кениңер. Аныяктарың болгаш школа-
чыларынч күш-ажылчы белете-
ринге колхозтуң баштаар чери ө-
рүп четирегиниң илердеп турар.
Т. САЛЧАН.

Партияның кижизиткеннери

Ленинчи комсомол удавас дөртөн
дар харлаар. Ол бүгү чылдарынч
туудуңа чурттуң аныяк салгы-
нын дугайында Коммунисттик
партияниң цендик чагай сактып
салышканын көргүдү келген. Ком-
сомолдун үндөшкениң—бастап
партиянык совет аныяктарын до-
кумтурга болгаш кижизиткен.
Комсомол бодунун бүгү чедишкениң-
дерин партияни удуртулганың
ачылында чедиң алган.

Ленинчи комсомол партиянык кыл-
гырыларын идешиктиг харымлап,
Төрөң чуртка херектиг кандыг-даа
ажыл-херекте күрөөн-биле барып
келген. Бистик аныяк өскенинзе
болгаш комсомолчуларынч комму-
низм дээр ханы бугдүргүлү дем-
селчилер, Төрөң чуртка, партияга,
чонга ээни-биле бердиген кижилер
кылдыр өзүп турар.

Коммунисттик партиянык аяк сак-
тып салышынының ачымында
совет аныяктарынч бүгү амыдырал

чурталгазы байырланчыг болу
берген. А бөгүн оңа байырлаал.
Бөгүн—Аныяктарның Хүнү, ону
доктааткан бадылаң чорук болза,
совет аныяктар дугайында партия-
нык сактып салышынының чаз,
чырытталганч херекчи болуп ту-
рар.

Өөрүшкү-хөгүдү чүс-чүс, муң-
муң оолдар болгаш кыстар бөгүн
эртенде эгелзеш кудумчуларга ү-
гүлөп кэп, шөдөри болгаш партия-
тарын дозуп, тандылап, мырамыл,
аныяк кижилеринч кылып билдир
бүгү-ле чүдөдери ойнап көргүлөр-
лер. Олар боттарынык мадырлыг
күш-ажылы-биле дүрүм баугаар чед-
ип алган өөрүшкүзү, джыма хөгү-
лөп эрттирелер.

Тываның аныяктарынч бо бай-
ырлаага уткуштур чедиң алган
кайгамчыктыг херектеринч дугайы-
ны шунтузун чутаалап чедери
берге. Он-он, чаз дайнычы эгел-
зешкениңерни комсомолчу инцид-
тыва төрттүдүргөн. Мындыг мага-
лыг чургагалар болгаш фактылар
бар.

Тываның комсомолчулары болгаш
аныяктары июнь 29-ка чедир ком-
сомолчу хөрөңи чымылдамга ба-
рык миллион рубльди кырген. Олар
болгаш кыстар 500 тонна чы-
гам денир-дести чыгган. Ону дагын
эмдиргенниң соонда оортан
«ДТ-54» деп 100 тракторларын
кылып болур. Ол дээрге күчүлүг
машиналарың кайгамчык колон-
назы болур!

Байырлаага уткуштур комсомол-
чу организаация бүрүдүңе чаз,
солуз ажыл-херектер кылгыштыг
тугун тургузаан. Чазээ, кызылчы

комсомолчулар үш-үш погон метр
черни киж и бүрүтү казар деп алган
хүлдөгүлери күсөдип дээр суг
дамчылыгынык болгаш автомат-
чыткан телефон станциязынык оң-
гарларың казарына ас-сеткилдиг
ажылдап, киж и күрүг чөк кирши-
кен.

Эрзин районун «Коммунизмге
орук» колхозунуң комсомолчулары
кайгамчыктыг эгелзешкенин үн-
дүргенер. Партиянык Төп Комите-
ди МТС-теринч техникамынч кол-
хозтарга садар дугайында кайгамчык
эки шийтиңери хүлээп алган. Ол
техникамынч ажылдаар төлөөдө, кол-
хозка механизатор кадрлар херек.
Оларын кайгы алырма? Колхозтан
алыр апаар. Иччангаң колхозтуң
аныяктарын өөредип-биле техни-
ктик бөлүмү тургузуп алганар.
Көйбайбер, тракторист, чолаачы бо-
лурунун тускай эртеңериниң ший-
гедип амыр деп кийгыргыны Тыва-
наның колхозчу аныяктарына Эр-
зиниң комсомолчулары үндүргөн.

Аныяк саачылар, кадрчылар,
чыгышчылар байырлаага эки белете-
терин кылганар. Чөөн-Хемчик рай-
онун «Коммунизмге орук» колхозу-
нда аныяк саачы Хомушлу
Хувискаалди, Улуг-Хем районун
«Күш-ажылдың хөстү» колхозунда
Санчаны болгаш көзөөндө өске-даа
көй-көй кайгамчыктыг ажыл-иштиңи-
лериң бүгү область билер.

Байырлаады эки амыр-биле ут-
кууру—тыва аныяктарынч кай-
гамчыктыг чаңчымы апарган. Аны-
яктар боттарынык байырлаагына
уткуштур чүдө эки түнзединч
ажылдап кылышынынык чедиң ал-
ган эвес, харын көй-көй бугдүргү-
дүң чаз эгелзешкениңерни база үн-
дүргенер. Аныяктарынч культу-
рамынч айтырылганыңе комсомол

организаацияларының көй нуруузу
улуг кичөөнгейи салып турар
апарган. Азырадыкчы хөңөрнөң
болгаш «бистериң орнууска өскө-
дөр кылып каар ийне» дээр аны-
як чоруктарың ики бешиң чидип,
көй-көй чүдөдери аныяктар бот-
тарынык хөвү-биле кылып турар
апарган. Кызылдин, Чадананың
база өске-даа хоорайларынч болгаш
суурларынч комсомолчуларының
көй нуруузу кудумчуларга болгаш
шөдөргө киж и күрүг чөк 2—2,
харын он-даа көй мыштарынч
оуртканы маназ тодаргай чижик
болур. Чөөн-Хемчик районга колхоз-
чулар чурттаар 70 ажыг бажы-
нарны чүдө комсомолчу тууду-
лаларынч күжү-биле туткан.

Байырлаа мурунда, ылангыя
ВЛКСМ-ниң XIII съездиниң соон-
да комсомолдун көй-көй организа-
цияларына культура-массалыг кем-
чегелер, күш-культура болгаш спорт
ажылы элзөөн экижөөн. Тываның
аныяктарында база өөрүшкүлүг чаз
чүдүлөр көй. Мырынай чоюкка че-
дир-ле аныяктар клубтарга чалга-
рап, хостуг шактарын канчаар эр-
ттерин билбей турган болза, ам
дээрге фестивалдар, хоочун парти-
занир-биле, дуржулгалык бугдүргү-
гелер-биле учуражымшыкчылар
ның кезжөлери бугдүгү эки чаңчы
болу берген. Бот-тымынтыр уран-
чүлү бөлүгүнеринч амыл хай-
ныгыч үнгөн.

Кайгамчыктыг күш-ажылга мынас-
шыдыг, эрес-мадырлыг аныяктар
бистик бүгү чуртувуста ышкаш,
Тывада база хүн келген тууду өзүп
турарына чортаарынып турар
бис.

Херек апарганда Тываның аны-
яктары кандыг-даа бертелерден

чалданмас болгаш аймылдан биче-
даа кортпас деп чүвө чагаар-ла
билдинер. Каз-Хем районун Күн-
дүртүгү суурга 58 дооскар кызыр
чүдүлүг склад өртенип, частымыш-
кының улуг аймылы болур чөдө
берген турган. Иччан чүү болу бер-
ген болал чедери бөшиң берге тур-
ган. Чалынды кургаг туудуларже
өрт чөдө берген болза чүү болу
дегал. Харын-даа частымышкы бол-
баан. Аныяк, дидик кижилер—
электрик Болзук Баир биле тракто-
рист Дмитрий Доржу ол халаптыг
частымышкыны бөлүдүрбашар.
Олар амы-тымны артынга калтып,
селадже халыкын киргелзеш, до-
с-

каларларын оттан аймыл чөк чөргө
шунтузун чууп үндүргенер.

Бо дээрге Тывага болган кара-
чангыс мадырлыг таварылга эвес-
тир. Чоюкка чаз тугубу заводна
комсомолчу Александр Мягких улуг
авариянык болу берген база боз-
дурбаан. Ийдиң таварылгалар бол-
ганда өске-даа аныяк киж и бүрүтү
шак иччанар кылдыр дээрине ханы
бүдүрелдиг бис. Мыдыг айымыдыг
бертелерден бистик аныяктарымыс
кажан-даа быдылас, чүгө дээрге,
оларын төрөң Коммунисттик партия-
ны кижизиткен.

Н. АЗОВ,
«Тываның аныяктары» солунуң
редакторунуң оралакчысы.

Комсомолчу Александр Сандык Кызылдың септелге-механика заводунун электростанциязынч көчөгөрүна 1956 чылда ажылдап кирген.
Ол, бодунун билиг-мергежилни үргүлү бедитишаан, кыска үеин дургузунда машинист деп тускай мергежилди чедиң алган.
Чурукта: Александр Сандыктың локомотивде ажылдап турары.
Фото С. Феоктистову.

Каз-Хем районда «Совет Тыва» көдээ ажил-агый артелиның колхозчуу Насыл Насылова Клара амылдың чөк кылырынга дык мергежөн.
Комсомолчу Клара Бригадынга (мында 26 киж и бар) чөмкү чо-
гуур өбүндө, шынарлы белеткенишиңа, бодунун уластуңа нога-
наны ажал өстөрүргө база үзегерлиг ажылдап турар.
Чурукта: Н. Н. Клара бодунга быжылган 0,17 гектар капуста-
нык сугтарып турары.
Фото В. Лутковту.

